

โรงเรียนจีนในพื้นที่บนดอยสูงในจังหวัดเชียงราย

Chinese School on the High Mountain Area of Chiangrai

¹Wen Zhang, ²ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, ³อัจฉรา วัฒนานรงค์, และ⁴ธารินทร์ รसानนท์

¹Wen Zhang, ²Sakchai Nirunthawee, ³Achara Whattananarong, และ⁴Tharin Rasanond

^{1,2,3,4} หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

^{1,2,3,4} Doctor of Philosophy Program in Educational Administration

College of Management University of Phayao

หน่วยงานให้ทุน: สถาบันวิจัยไทยศึกษาแห่งมณฑลเสฉวน SPRITS202217

Funding Agencies: Sichuan Provincial Research Institute of Thai Studies SPRITS202217

¹Corresponding Author. E-mail: 563203027@qq.com

Received April 6, 2023; Revised May 9, 2023; Accepted July 27, 2023

บทคัดย่อ

โรงเรียนจีนในประเทศไทยมีประวัติที่ยาวนาน ระยะแรกในการก่อตั้งโรงเรียนจีนไม่เพียงแต่เป็นสถานที่ให้การศึกษาเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคืออบรมสั่งสอนทางด้านการเมือง อย่างไรก็ตาม โรงเรียนจีนบนดอยสูงเป็นสถานศึกษาที่มุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพของการดำเนินชีวิตให้แก่ลูกหลานคนจีน ในปัจจุบันโรงเรียนจีนได้รับความสนใจจากทั้งคนไทยกับคนไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่บนดอยสูง จึงทำให้ชาวบ้านต้องการส่งลูกหลานไปเรียนที่โรงเรียนภาษาจีน แต่โรงเรียนจีนประสบปัญหาทางด้านบุคลากร ปัญหาทางด้านหลักสูตร ปัญหาในการขาดแคลนอุปกรณ์และสื่อในการเรียนการสอน ปัญหาในการขาดแคลนงบประมาณ และอาคารและสถานที่เรียนมีความเก่าแก่และทรุดโทรมมาก จากปัญหาดังกล่าวอาจทำให้โรงเรียนจีนต้องปิดลงในอนาคต บทความนี้มุ่งนำเสนอโรงเรียนจีนในพื้นที่บนดอยสูงในจังหวัดเชียงรายทั้ง 6 ตำบล ได้แก่ ด้านประวัติความเป็นมาของโรงเรียนจีนในพื้นที่บนดอยสูงในจังหวัดเชียงราย ด้านบุคลากร ด้านหลักสูตร ด้านอาคารและสถานที่ ด้านอุปกรณ์และสื่อในการเรียน และด้านงบประมาณ

คำสำคัญ: โรงเรียนจีนบนดอยสูง; เชียงราย; ปัญหาในการบริหารโรงเรียนจีนบนดอยสูง

Abstract

Chinese schools in Thailand had a long history. In the early stages of the establishment of the Chinese school, it was not only a place for education, but there was also an important goal that was training in politics. However, the Chinese schools on the high mountain area was an educational institution that has developed the quality of life for the descendants of Chinese. At present, Chinese schools had received attention from both Thais and Thai-Chinese people. The Chinese school faced personnel problems, curriculum problems, equipment and material problems, budget problem, and the problem of buildings and schools are very old. So, these schools had been faced up with the danger of developing, even closing down in the future. This article aimed to present

the Chinese school on the high mountain area of ChiangRai in 6 aspects were, 1) the history of Chinese school on the high mountain area. 2) personnel 3) curriculum 4) building and location 5) equipment and material 6) budget.

Keywords: Chinese schools on the high mountain area; ChiangRai; Administration problems of Chinese schools on the high mountain area

บทนำ

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2566) คนจีนหรือคนไทยเชื้อสายจีนที่ดำเนินชีวิตในภาคเหนือของประเทศไทยย่อมมีบทบาทที่มีต่อสังคมไทยในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรม เนื่องจากการที่มีคนจีนกลุ่มนี้อพยพมายังภาคเหนือของประเทศไทย โดยเฉพาะจังหวัดเชียงราย พวกเขาช่วยทำให้จังหวัดเชียงรายได้พัฒนาในด้านที่ดี ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนได้ดี และทำให้ประชาชนมีวิถีชีวิตแบบที่มีคุณภาพที่ดีกว่าเดิม ดังที่ ZHANG WEN (2563) กล่าวว่า บทบาทของคนไทยเชื้อสายจีนในตำบลเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย แบ่งเป็น 3 ประเด็น คือ 1) ด้านสังคม คนจีนยูนนานที่อพยพมายังบ้านเทอดไทยได้ร่วมกันสร้างโรงเรียนให้กับลูกหลานของตนเพื่อให้ได้รับการศึกษาที่ดี อีกทั้งยังช่วยสร้างบุคลากร อาชีพครูสอนภาษาจีน มัคคุเทศก์ และล่ามแปลภาษาให้แก่สังคมไทย 2) ด้านเศรษฐกิจ คนไทยเชื้อสายจีนยูนนานมีการปลูกชาและส่งออกชาจีนไปยังในประเทศและต่างประเทศ จึงทำให้ชาวบ้านได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าในอดีต ซึ่งคนไทยเชื้อสายจีนที่มีรายได้จากการเลี้ยงครอบครัวแล้ว ยังนำรายได้ที่ได้จากการค้าขายช่วยเหลือชาวบ้านที่ต้องการความช่วยเหลือ และนำรายได้ที่ได้ไปพัฒนาหมู่บ้านสร้างโรงเรียนภาษาจีนให้กับลูกหลานคนไทยเชื้อสายจีน เพื่อให้ได้รับการศึกษาที่ดี 3) ด้านวัฒนธรรม ลูกหลานของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานกลุ่มนี้ยังคงสืบทอดและเผยแพร่วัฒนธรรมจีนดั้งเดิมไว้อย่างเข้มแข็งจนถึงปัจจุบัน

คนไทยเชื้อสายจีนจังหวัดเชียงรายมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคม เนื่องจากพวกเขาได้ก่อสร้างโรงเรียน (ปัจจุบันเป็นโรงเรียนที่ทำหน้าที่สอนภาษาจีนให้แก่ลูกหลานคนไทยเชื้อสายจีน และคนไทยและชาติพันธุ์อื่นในชุมชนของดอย) ให้แก่สังคมไทย เพื่อให้ลูกหลานของพวกเขามีโอกาสทางการศึกษาที่สูงขึ้น เรียนรู้ภาษาจีน โดยลูกหลานสามารถนำความรู้เหล่านั้นไปใช้ในการดำเนินชีวิต (สามารถนำความรู้เหล่านั้นไปประกอบอาชีพ) และพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง โรงเรียนจีนที่คนไทยเชื้อสายจีนยูนนานตั้งขึ้นย่อมได้ทำหน้าที่ช่วยสร้างบุคลากรให้แก่สังคมไทย รวมทั้งครูสอนภาษาจีน ล่ามแปลภาษาไทยจีน มัคคุเทศก์จีน เป็นต้น

กล่าวได้ว่าโรงเรียนจีนบนดอยสูงเป็นสถานศึกษาที่ได้พัฒนาคุณภาพให้การดำเนินชีวิตให้แก่เยาวชนคนจีนรุ่นแรกที่เกิดตั้งโรงเรียนมีความยากลำบากมาก เนื่องจากในยุคแรกที่ก่อตั้งโรงเรียนจีนไม่มีเงินลงทุนซื้อหนังสือ หรือซื้ออุปกรณ์การเรียนการสอน หรือไม่มีเงินจ้างครูมาสอนหนังสือ

พวกเขาจึงรวมกลุ่มและรวบรวมเงินเพื่อไปก่อสร้างโรงเรียนสอนภาษาจีน โรงเรียนจีนจึงเกิดขึ้นจากความช่วยเหลือของชาวบ้านทุกคน โรงเรียนที่สร้างขึ้นมาเป็นแบบง่าย ครูที่สอนหนังสือก็เป็นคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานที่มีความรู้เฉพาะด้านภาษาจีน ซึ่งวิชาหลักที่เปิดสอนคือ วิชาภาษาจีน ส่วนนักเรียนที่เข้ามาศึกษาที่โรงเรียนสอนภาษาจีนมีทั้งคนไทยเชื้อสายจีนยูนนาน คนไทยและชาติพันธุ์อื่น อย่างไรก็ตามโรงเรียนจีนเหล่านี้สามารถทำให้ลูกหลานมีโอกาสได้รับความรู้และมีทักษะอื่น ๆ ตามสมควรเพื่อมีอนาคตที่ดี ซึ่งสถานศึกษาสอนภาษาจีนในหมู่บ้านนั้นย่อมเป็นสถานศึกษาที่สร้างบุคลากร และโรงเรียนจีนบนในดอยสูงถือได้ว่าเป็นสถานที่ที่เผยแพร่วัฒนธรรมจีนให้กับลูกหลานคนไทยเชื้อสายจีนยูนนาน นอกจากนี้โรงเรียนสอนภาษาจีนแต่ละแห่งยังมีนโยบายช่วยเหลือลูกหลานคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานที่ยากจนโดยการมอบทุนการศึกษา (ZHANG WEN, 2563)

ในปัจจุบันสถานการณ์ทั้งภายใน ภายนอกชุมชนได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตและการพัฒนาของสังคมบนดอย เช่น ประการที่หนึ่งสถานการณ์ของประเทศจีนที่ชั่วอำนาจทางการเมืองตลอดจนวิถีคิดของรัฐบาลภายใต้การนำหรือการเมืองของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเองกับความสัมพันธ์กับรัฐบาลไต้หวันที่เคยมีอิทธิพลต่อชาวจีนและโรงเรียนจีนบนดอยสูง ประการที่สองความเจริญจากการพัฒนาในพื้นที่ราบของจังหวัดเชียงรายที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในทุกด้าน ทั้งการคมนาคม การประกอบอาชีพ การเกษตรที่มีทางเลือกในการเพาะปลูกมากขึ้น แต่ในปัจจุบันโรงเรียนจีนในชุมชนที่บริหารจัดการกันเองโดยคน โดยทุนของชุมชนที่เคยมีบทบาทในการพัฒนาเยาวชนตลอดจนมีบทบาทในการปลูกฝังความรู้และทักษะเพื่อการอ่านออกเขียนได้ ตลอดจนปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐานของความเป็นคนจีนในสังคมไทย จึงลดบทบาทลงจากเดิม สถานที่ของโรงเรียนเดิมเป็นแหล่งของการศึกษาหาความรู้ ดังนั้นจึงทำให้โรงเรียนจีนในเขตพื้นที่บนดอยสูงของจังหวัดเชียงรายได้พบอุปสรรคมากทั้งในด้านบุคลากร ด้านหลักสูตร ด้านอาคารและสถานที่ ด้านอุปกรณ์และสื่อในการเรียนและด้านงบประมาณ

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษางานวิจัยเรื่อง โรงเรียนจีนในพื้นที่บนดอยสูงในจังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นพื้นที่มีชุมชนชาวจีนอพยพมาแต่โบราณและมีกิจกรรมทางการศึกษาในรูปแบบของโรงเรียนสอนภาษาจีนจำนวนมากมาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นข้อมูลความรู้ความเข้าใจที่มีประโยชน์แก่ผู้สนใจศึกษาโรงเรียนจีนในภาคเหนือต่อไป โดยเฉพาะโรงเรียนจีนในพื้นที่บนดอยสูงในจังหวัดเชียงราย

ประวัติและความเป็นมาของโรงเรียนจีนในไทย

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะภาคเหนือของประเทศไทย มีภูเขาเป็นจำนวนมากและมีป่าไม้ธรรมชาติมากมาย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังติดกับแม่น้ำโขงและมีภูเขาจำนวนมาก ภาคกลางเป็นที่ราบลุ่มและติดกับแม่น้ำหลายสาย เช่น แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำสะแกกรัง

และแม่น้ำแม่กลอง เป็นต้น ส่วนภาคใต้และภาคตะวันตกติดกับทะเล มีสัตว์น้ำต่าง ๆ นานา ประเทศไทย จึงเป็นประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ทำให้ประชาชนภายในประเทศไทยมีความสุข มีความอยู่ดีกินดีตลอดทั้งปี อีกทั้งยังความอุดมสมบูรณ์และความมีน้ำพระทัยของพระมหากษัตริย์ไทยทุก ๆ พระองค์นั่นเอง จึงทำให้มีผู้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในแผ่นดินไทยหลากหลายเชื้อชาติ ไม่ว่าจะเป็นชาวไทย เชื้อสายจีน เชื้อสายกัมพูชา เชื้อสายลาว และเชื้อสายอื่น ๆ เป็นต้น ความหลากหลายทางเชื้อชาติไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงทำให้ประเทศไทยมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมประเพณี รวมถึงวัฒนธรรมไทย ยังได้รับอิทธิพลจากเชื้อชาติเหล่านี้เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะชาวจีนที่ได้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย จนกลายเป็นคนไทยเชื้อสายจีนในปัจจุบัน คนกลุ่มนี้ได้ทำให้เกิดการผสมผสานวัฒนธรรมตลอดจนมี มิติอื่น ๆ ของสังคมไทย (ZHANG WEN, 2563) ดังนั้น จึงมีการตั้งโรงเรียนจีนเกิดขึ้น โรงเรียนจีนที่ ก่อตั้งขึ้นมานั้นมิใช่แค่สถานศึกษาที่ให้การศึกษารูปแบบเดียว ยังมีหน้าที่ในการสั่งสอนทางการเมืองอีกด้วย

จีนเป็นชนชาติที่มีอารยธรรมสืบทอดกันมายาวนานหลายพันปี เป็นประเทศใหญ่มีประชากรหนาแน่น ในยามที่เกิดสงครามหรือมีภัยจากธรรมชาติ ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนและพอลี้ภัยทางไปก็จะ อพยพไปอยู่ต่างถิ่นที่ปลอดภัยและอุดมสมบูรณ์กว่า เช่น ประเทศไทย ชาวจีนย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ เป็นจำนวนมากตั้งแต่อยุคก่อนที่แล้ว ส่วนใหญ่เป็นคนแต่จีว คนแคะ คนไหหลำ คนกวางตุ้ง และคนฮกเกี้ยน ชาวจีนเหล่านี้ถึงตัวจะอยู่ต่างแดนแต่จิตใจก็ยังรักและหวงแหนภาษาและวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ จึงมีวาทะที่จะสืบทอดต่อให้ชนรุ่นหลัง เริ่มจากการรวบรวมเด็ก ๆ เป็นกลุ่มเล็ก ๆ ทำสิบคนแล้วหาผู้ที่ รู้หนังสือมาสอนตามบ้าน รัฐบาลไทยบางสมัยถือว่าเป็นการทำผิดกฎหมาย จึงทำให้ต้องเรียนกันแบบ หลบ ๆ ซ่อน ๆ นี่ก็คือ จุดเริ่มต้นของโรงเรียนจีน เมื่อรัฐบาลเปิดโอกาสให้จัดตั้งเป็นโรงเรียนที่ถูกต้อง ตามกฎหมายได้ โรงเรียนจีนจึงเกิดขึ้นทั่วประเทศจังหวัดละหลาย ๆ แห่ง เฉพาะในจังหวัดกาญจนบุรี ก็มีถึง 4 – 5 แห่ง (โรงเรียนยูเฉียว, 2564)

อย่างไรก็ตาม จากหลักฐานพบว่า โรงเรียนจีนแห่งแรกตั้งขึ้นที่เกาะแห่งหนึ่งในพระนครศรีอยุธยา ต่อมาได้ชื่อว่า เกาะเรียน เนื่องจากเป็นเกาะที่ตั้งโรงเรียน ซึ่งเป็นโรงเรียนที่จัดสอนภาษาจีนอย่างเดียว โรงเรียนจีนในระยะแรกเป็นการเปิดเรียนการสอนที่ไม่มีแนวคิดทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2451 โรงเรียนจีนมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ลัทธิไตรราชูฎร์ มีครูสอนภาษาจีนที่มาจากประเทศจีนโดยตรง อีกทั้งในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 มีการจัดตั้งโรงเรียนจีนในสยาม เป็นจำนวนมาก ถือได้ว่าเป็น “ยุคทอง” ของโรงเรียนจีนเลยทีเดียว โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2476 มีโรงเรียนจีนในสยามถึง 271 แห่ง แต่เนื่องด้วยปัญหาที่โรงเรียนจีนบางแห่งมีการสอนแบบชาตินิยม สร้างความไม่ไว้วางใจให้กับรัฐบาลสยามมากขึ้น และโน้มเอียงไปในแนวทางเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ ให้กับนักเรียนจีนในสยาม จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดมาตรการควบคุมโรงเรียนจีนให้เหมาะสม ซึ่งต่างจากมาตรการของคณะราษฎรในช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม

ได้ใช้นโยบายชาตินิยมแบบสุดขั้ว ออกมาตรการกวาดล้างโรงเรียนจีนในสยามทั้งหมด ซึ่งถือเป็นการใช้อำนาจเข้าปราบปรามโรงเรียนจีนอย่างรุนแรงที่สุดในประวัติศาสตร์ ทำให้การจัดตั้งโรงเรียนจีนของชาวจีนเป็นไปด้วยความยากลำบากมากขึ้น (ระวี สัจจโสภณ, 2562) เมื่อปี พ.ศ. 2491 ประเทศจีนกลายเป็นหนึ่งในประเทศที่มีอำนาจ และประเทศไทยกับประเทศจีนเริ่มมีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น รัฐบาลไทยจึงอนุญาตให้โรงเรียนจีนเปิดใหม่ได้อีกครั้ง แต่ก็มีมาตรการควบคุมโรงเรียนจีนด้วย

จากข้อมูลข้างต้น โดยสรุปได้ว่าโรงเรียนจีนที่เปิดมาไม่เพียงแต่เป็นสถานที่ให้การศึกษาเพียงแก่ลูกหลานอย่างเดียว ยังมีจุดมุ่งหมายสำคัญคือการอบรมสั่งสอนทางการเมืองอีกด้วย จนกระทั่งได้รับการควบคุมโดยรัฐบาลไทย

ประวัติและความเป็นมาของโรงเรียนจีนในพื้นที่บนดอยสูงในจังหวัดเชียงราย

โรงเรียนจีนแห่งแรกในภาคเหนือเกิดขึ้นตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2444 ในระยะแรกเป็นการจัดการศึกษาแบบไม่มีโรงเรียน ที่รัฐบาลสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรียกว่า โรงเรียนการเรียนการสอนตามบ้าน (ครอบครัวที่มีฐานะดีจะจ้างครูมาสอนที่บ้าน) ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรียกว่า โรงเรียนบุคคล ที่เปิดสอนตามบ้านหรือสถานที่ของครูผู้สอน นักเรียนในสมัยนั้นเรียกกันว่า โรงเรียนครู ซึ่งระบุชื่อของครูผู้สอน ในปี พ.ศ. 2460 เมื่อมีนักธุรกิจการค้าชั้นนำชาวจีนแต่จิวจากกรุงเทพฯ ผู้หนึ่ง ชื่อ นายตี๋หย่ง แซ่แต้ (หรือ ฮง ต้นตระกูล เตชะวณิช) ได้เดินทางมาเชียงใหม่ และพบว่า ในเมืองเชียงใหม่ขณะนั้นมีชาวจีนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ต่างประกอบธุรกิจกันอย่างเป็นล่ำเป็นสัน แต่กลับไม่มีโรงเรียนจีนตั้งขึ้น จึงมีความตั้งใจที่จะบริจาคทุนทรัพย์เพื่อจัดตั้งโรงเรียนจีนขึ้นเป็นแห่งแรกในเมืองเชียงใหม่ เป็นโรงเรียนจีนที่มีรูปแบบเต็มตัวครั้งแรกในภาคเหนือ ชื่อ “โรงเรียนฮั่วเอง” นายตี๋หย่ง แซ่แต้ เป็นผู้บริจาคเงินซื้อที่ดินแปลงหนึ่ง บนถนนเจริญราษฎร์ บริเวณใกล้วัดเกต เพื่อใช้เป็นที่ตั้งโรงเรียนจีนแห่งแรกในเมืองเชียงใหม่ พร้อมกับตั้งชื่อโรงเรียนแห่งนี้ว่าโรงเรียนฮั่วเอง โดยใช้ภาษาจีนแต้จิ๋ว จึงเป็นการวางรากฐานของสถาบันการศึกษาภาษา และวัฒนธรรมจีน เป็นแห่งแรกในเมืองเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2470 ชาวจีนที่อาศัยอยู่ในเชียงใหม่มีจำนวนมากขึ้น และใช้ภาษาที่แตกต่างกัน มีทั้งจีนแคะ จีนไหหลำ จีนกวางตุ้ง จีนยูนนาน ฯลฯ จึงมีการหารือกันในเรื่องนี้ และมีข้อยุติ ให้ร่วมกันจัดตั้งโรงเรียนจีนขึ้นอีกแห่งหนึ่งที่สอนด้วยภาษาจีนกลาง ที่ถนนลอยเคราะห์ (ปัจจุบันคือที่ตั้ง มุลนิธิเชียงใหม่สามัคคีการกุศล) และตั้งชื่อว่า โรงเรียนฮั่วเคี้ยว โดยมี นายวงษ์ชุน แซ่ตั้ง (ต้นตระกูลต้นตรานนท์) เป็นผู้รับใบอนุญาต และประธานบริหารคนแรก นับแต่นั้น โรงเรียนจีนเชียงใหม่สามารถรับบุตรหลานชาวจีนได้อย่างทั่วถึง ต่อมาในช่วง ปี พ.ศ.2480-2484 โรงเรียนจีนทั่วประเทศเริ่มขอเลิกกิจการบางส่วน และบางส่วนถูกรัฐบาลสั่งปิด เพิกถอนใบอนุญาตโรงเรียนจีนทั่วประเทศ

เป็นเหตุให้โรงเรียนจีนทั้งสองในเมืองเชียงใหม่ถูกปิดไปด้วย ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 จะเกิดขึ้น (โรงเรียนช่องฟ้าซินเชิงวณิชบารุง, 2566)

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติ โรงเรียนจีนได้เปิดใหม่อีกครั้ง ในปี พ.ศ. 2493 เนื่องจาก กองทัพจีนยูนนานได้ต่อต้านคอมมิวนิสต์และต่อสู้กับกองกำลังทหารพม่าที่รุนแรงมากขึ้น เพื่อความปลอดภัยของพลเรือน พ่อค้า และทหารทางฝ่ายไทยได้ยินยอมให้ นาย ลี ฉง เหวิน ซึ่งได้รับมอบหมายจากกองบัญชาการของจีนให้นำพาพลเรือนชาวจีนยูนนานกว่า 580 คน เข้ามายังชายแดนภาคเหนือของประเทศไทย เช่น จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน โดยเฉพาะตามพื้นที่สูง และพื้นที่ชายแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่า และได้ตั้งรกรากอยู่ที่สามจังหวัดดังกล่าว ซึ่งเป็นผู้ลี้ภัยกลุ่มแรกที่เข้ามาในประเทศไทย หลังจากได้มีการสร้างหมู่บ้านไม่นานก็ได้ก่อตั้งโรงเรียนจีนขึ้น (องค์การบริหารส่วนตำบลโป่งงาม, 2566) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ YANG XINXIN (2561) ที่ว่า ในปี พ.ศ. 2493 ด้วยอิทธิพลของสงครามเย็นและสถานการณ์ต่าง ๆ ในระดับภูมิภาค กองกำลังทหารชาวจีนยูนนานของพรรคก๊กมินตั๋งที่อาศัยอยู่ในเขตสามเหลี่ยมทองคำได้ก่อตั้งโรงเรียนจีนเพื่อสอนภาษาจีนให้แก่ลูกหลาน พร้อมสร้างรูปแบบโรงเรียนทหารระบบใหม่หลังจากนั้นก็ได้รับการสนับสนุนทุนจากไต้หวัน และได้รับการอนุญาตจากรัฐบาลไทย ซึ่งนี่เป็นก้าวสำคัญสำหรับการเรียนการสอนภาษาจีนในจังหวัดเชียงราย แต่นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 เป็นต้นมา สถานการณ์ทุกระดับมีการเปลี่ยนแปลง รัฐบาลไทยเข้าควบคุมโรงเรียนจีนในเขตภาคเหนืออย่างเข้มงวด หลังจากนั้นสิ้นสุดสงครามเย็น ในปี พ.ศ. 2533 โรงเรียนจีนในเขตภาคเหนือได้รับการพัฒนาอีกครั้งหนึ่ง แต่อย่างไรก็ยังคงต้องอยู่ในการควบคุมของทหาร และการพัฒนาทั้งหมดก็ยังคงขึ้นอยู่กับสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับระหว่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม คนจีนมีความเชื่อว่า การศึกษาเท่านั้นที่จะทำให้ชีวิตดีขึ้น เป็นที่ยอมรับของสังคม ดังนั้นในเกือบทุกหมู่บ้านคนจีนจะมีการจัดตั้งโรงเรียนจีน โรงเรียนจีนนอกจากเป็นแหล่งการศึกษาแล้วยังเป็นศูนย์รวมของชุมชนด้วย เปรียบเสมือนวัฒนธรรมของคนไทยที่ต้องมีวัดประจำหมู่บ้านเพื่อเป็นศูนย์รวมจิต อย่างไรก็ตาม คนจีนที่เข้ามาในพื้นที่บนคอคอดสูงจังหวัดเชียงรายต่างยังคงใช้ภาษาถิ่นจีนยูนนานในการสื่อสารเป็นหลัก โดยเฉพาะคนจีนรุ่นแรกที่เข้ามาอาศัยที่ประเทศไทยไม่สามารถพูดภาษาไทยได้ และไม่มีโอกาสได้เข้าโรงเรียนเพื่อเรียนรู้ภาษาไทย เนื่องจากคนจีนรุ่นแรกที่อพยพมาประเทศไทยก็เพื่อทำมาหาเลี้ยงชีพตนเองเท่านั้น ไม่ได้คิดว่าตนจะต้องเข้าโรงเรียนเพื่อเรียนรู้ภาษาไทย แต่ปัจจุบันคนไทยเชื้อสายจีนทุกคนมีโอกาสได้เข้าโรงเรียนจีนและโรงเรียนไทย การที่เข้าเรียนในโรงเรียนจีนลูกหลานสามารถสืบทอดและรักษาวัฒนธรรมจีนรวมถึงภาษาไว้ให้คงอยู่ตลอดไป เช่น โรงเรียนจีนต้าถงวิทยาคม (满星叠大同中学 MAN XING DIE DA TONG ZHONG XUE) ตั้งอยู่เลขที่ 666 บ้านเทอดไทยหมู่ที่ 1 ตำบลเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย เป็นสถานที่จัดการเรียนการสอนภาษาจีนให้แก่คนไทย

เชื้อสายจีนยูนนานและกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ รวมถึงกลุ่มคนที่ยังไม่ได้สัญชาติไทยด้วย และโรงเรียนจีนต่าง ๆ วิทยาลัยยังคงเป็นสถานที่เผยแพร่วัฒนธรรมจีนให้แก่ลูกหลานคนจีนกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นอีกด้วย

ในปัจจุบันโรงเรียนจีนที่ตั้งอยู่ที่สามจังหวัดภาคเหนือ โดยเฉพาะจังหวัดเชียงรายมีประวัติยาวนานจึงได้รับความสนใจจากทั้งคนไทยกับคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานในพื้นที่บนดอยสูง จึงทำให้ชาวบ้านต้องการส่งลูกหลานไปเรียนที่โรงเรียนภาษาจีน เนื่องจากนักเรียนที่ได้ไปศึกษาที่โรงเรียนจะสามารถพูดภาษาจีนได้เป็นอย่างดี และยังเชื่อกันว่าการที่ส่งลูกหลานไปเรียนที่โรงเรียนจีนจะทำให้ลูกหลานได้รับการศึกษาที่ดีและได้นำความรู้ที่ได้มาจากโรงเรียนเพื่อไปพัฒนาชุมชน นอกจากนี้การสร้างโรงเรียนภาษาจีนยังสามารถส่งเสริมให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจีนกับประเทศไทยไปในทางที่ดี และโรงเรียนสอนภาษาจีนคงยังเป็นสถานที่ที่เผยแพร่วัฒนธรรมจีนให้กับลูกหลานคนไทยเชื้อสายจีน มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนดำเนินชีวิตแบบจีน อีกประการที่สำคัญของโรงเรียนภาษาจีนคือส่งเสริมให้ลูกหลานคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานมีคุณธรรม จริยธรรม และการศึกษาที่คนไทยเชื้อสายจีนยูนนานได้เรียนรู้คุณธรรม จริยธรรมที่สืบทอดจากบรรพบุรุษทำให้พวกเขาได้รับประสบความสำเร็จในสังคมไทย ดังนั้นบทบาทหนึ่งของคนไทยเชื้อสายจีนที่มีต่อสังคมไทยคือ การที่สร้างสถานศึกษาแก่ชุมชน อย่างไรก็ตามจากการสำรวจข้อมูลพบว่า คนจีนหรือคนไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่บนดอยสูงในจังหวัดเชียงราย คนจีนกลุ่มนี้ทุกคนย่อมมีความผูกพันกับประเทศจีนเป็นอย่างมากและระลึกอยู่เสมอว่า ตนมาจากที่ใด บรรพบุรุษของตนเองเป็นใคร ปัจจุบันพวกเขาได้เรียนรู้ระบบทั้งภาษาจีนกลางและภาษาไทย จึงสะท้อนให้เห็นว่า พวกเขาเห็นถึงความจำเป็นและความสำคัญของการเรียนภาษาไทย เนื่องจาก การที่เรียนภาษาไทยสามารถทำให้ทุกคนได้ผสมกลมกลืนกับสังคมไทย

ดังนั้น คนจีนกลุ่มนี้สามารถพูดได้หลายภาษา ได้แก่ ภาษาจีนถิ่นยูนนาน ภาษาจีนกลาง ภาษาไทยกลาง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ภาษาจีนถิ่นยูนนานเป็นภาษาที่พวกเขาานิยมนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เนื่องจากคนจีนรุ่นแรกที่เข้ามาประเทศไทยก็พูดภาษาถิ่นยูนนานเป็นภาษาหลัก จึงส่งผลให้ลูกหลานสามารถพูดภาษาจีนถิ่นยูนนานอยู่ในปัจจุบัน อีกทั้งจากการสำรวจข้อมูลยังพบว่าคนจีนรุ่นแรกที่อพยพมายังประเทศไทยสิ่งแรกที่นึกถึงคือ การที่สร้างโรงเรียนสอนภาษาจีน เพื่อให้ลูกหลานได้มีโอกาสศึกษาทักษะต่าง ๆ เพื่อนำไปดำรงชีวิต แต่คนจีนรุ่นแรกที่ก่อตั้งโรงเรียนมีความยากลำบากมาก เนื่องจากในยุคแรก ๆ ที่ก่อตั้งโรงเรียนภาษาจีนไม่มีเงินลงทุนซื้อหนังสือหรือซื้ออุปกรณ์การเรียนการสอน หรือไม่มีเงินจ้างครูมาสอนหนังสือ ดังนั้นคนไทยเชื้อสายจีนจึงเห็นถึงความจำเป็นและความสำคัญในการก่อสร้างโรงเรียนภาษาจีน พวกเขาจึงรวมกลุ่มกันและรวบรวมเงินเพื่อไปก่อสร้างโรงเรียนสอนภาษาจีน นับจากนั้นจึงได้เกิดเป็นโรงเรียนขึ้นมา จากความช่วยเหลือของชาวบ้านทุกคน และโรงเรียนที่สร้างขึ้นมานั้นเป็นแบบง่าย โดยครูที่มาสอนหนังสือก็เป็นคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานที่มีความรู้ทางด้านทักษะต่าง ๆ ซึ่งวิชาหลักที่เปิดสอนคือ วิชาภาษาจีน แล้วจากเปิดโรงเรียน

ไว้นานได้มีนโยบายจากภาครัฐบาลโดยไม่อนุญาตให้เปิดสอนโรงเรียนภาษาจีน หากคนไต่ยังสอนภาษาจีนถือว่าผิดกฎหมาย จนกระทั่งเมื่อเวลาผ่านไปรัฐบาลได้กลับมาอนุญาตและออกนโยบายให้เปิดสอนโรงเรียนภาษาจีนได้ตามกฎหมายอย่างเป็นทางการ ดังนั้นจังหวัดเชียงรายก็ได้สร้างโรงเรียนจีนอย่างเป็นทางการ ส่วนนักเรียนที่เข้ามาศึกษาที่โรงเรียนจีนมีทั้งคนไทยเชื้อสายจีนยูนนาน คนไทยและชาติพันธุ์อื่นอีกด้วย

อีกทั้งในปัจจุบันโรงเรียนจีนในเขตพื้นที่บนดอยสูงของจังหวัดเชียงรายประเภทต่าง ๆ ได้รับการสนับสนุนทางด้าน การเงิน วัฒนธรรมและสังคมจากชุมชน ผู้นำท้องถิ่นและผู้บริหารโรงเรียนแตกต่างกันทำให้เกิดความแตกต่างในการพัฒนาอย่างเห็นได้ชัด โรงเรียนที่มีประวัติที่ยาวนานก็จะได้รับการสนับสนุนมาก ทำให้การบริหารงานเป็นไปอย่างดี มีการพัฒนาอย่างเห็นได้ชัดในขณะเดียวกันบางโรงเรียนกลับไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร ไม่ได้รับการแก้ปัญหาครบถ้วน จนทำให้อาจ ต้องปิดตัวลงในอนาคต (YANG XINXIN, 2560)

สภาพและปัญหาของการบริหารโรงเรียนจีน

การศึกษาสภาพและปัญหาของการบริหารโรงเรียนจีนในพื้นที่บนดอยสูงในจังหวัดเชียงราย ทั้งด้านบุคลากร หลักสูตร อาคารและสถานที่ อุปกรณ์และสื่อในการเรียน และงบประมาณ ยังมีปัญหาในการบริหารหลากหลายประการ

1) ปัญหาของโรงเรียนจีนในด้านบุคลากร ในด้านบุคลากร ครูภาษาจีนในโรงเรียนจีนที่จังหวัดเชียงรายขาดแคลนความรู้และความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ และครูภาษาจีนในโรงเรียนจีนไม่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมจีนในปัจจุบัน ส่วนครูภาษาจีนรุ่นใหม่จะขาดประสบการณ์ในการสอนภาษาจีน นอกจากนี้ ครูในโรงเรียนจีนมีวุฒิการศึกษาที่ไม่สูง ครูส่วนใหญ่จะสำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 และระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6

2) ปัญหาของโรงเรียนจีนในด้านหลักสูตร ในปัจจุบันนี้โรงเรียนจีนดังกล่าวจะเปิดสอนในระดับชั้นประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และโรงเรียนจะมีสอนเฉพาะภาคค่ำเท่านั้น โดยเริ่มสอนตั้งแต่เวลา 16.00 น. ถึง 19.00 น. ในวันจันทร์ถึงวันศุกร์ นอกจากนี้บางแห่งมีการเรียนการสอนตั้งแต่เวลา 09.00 น. ถึง 12.00 น. การเรียนการสอนทั้งหมดจะใช้ภาษาจีนเป็นสื่อหลัก และวิชาหลักที่เปิดสอนคือ ทักษะในการใช้ภาษาจีน บางโรงเรียนมีวิชาภาษาอังกฤษเป็นวิชาเสริม ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า หลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียนยังมีปัญหาในการจัดเวลาเรียนโดยโรงเรียนจีนไม่มีแผนการเรียนการสอน และหนังสือเรียนที่ใช้ในโรงเรียนที่ได้ส่งมาจากประเทศจีนเป็นหลัก ดังนั้น หนังสือเหล่านี้จึงไม่ได้มีข้อมูลใดที่มีความเกี่ยวข้องกับประเทศไทย อีกทั้งยังโรงเรียนจีนในพื้นที่บนดอยสูงบางแห่งยังเรียนรู้อักษรจีนตัวเต็ม

(หมายถึง ตัวหนังสือจีนดั้งเดิม โดยจีนแผ่นดินใหญ่เลิกใช้ภาษาจีนตัวเต็มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1950) ไม่ได้เรียนรู้แบบอักษรจีนตัวย่อ (หมายถึง ภาษาจีนที่เขียนง่ายขึ้นกว่าเดิม ปัจจุบันแผ่นดินใหญ่ของประเทศไทยจีนจะใช้อักษรจีนตัวย่อเป็นตัวอักษรราชการ ปัจจุบันรัฐบาลจีนยังคงให้สนับสนุนในด้านการพัฒนาบุคลากรครู โดยส่งผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาจากประเทศจีนให้การอบรมบุคลากรในเชียงใหม่หรือเชียงรายตามปีที่จัด บางครั้งก็จะคัดเลือกครูจากแต่ละโรงเรียนไปอบรมที่ประเทศจีน อย่างไรก็ตาม โรงเรียนในปัจจุบันจะแบ่งเป็นปีละ 2 ภาคการศึกษา

3) ปัญหาของโรงเรียนจีนในด้านอาคารและสถานที่ อาคารเรียนของโรงเรียนจีนในพื้นที่บนดอยสูงในจังหวัดเชียงใหม่มีความเก่าแก่และเรียบง่ายมาก อาคารเรียนส่วนใหญ่ประกอบด้วยหน้าต่างไม้โดยไม่มีกระจก อีกทั้งผู้นำชุมชนก็ไม่ได้ให้ความสนใจกับโรงเรียนจีนมากนัก ทำให้โรงเรียนจีนไม่ได้มีการพัฒนาในด้านการก่อสร้างอาคารเรียน จึงทำการเรียนการสอนเกิดความยากลำบากภายใต้ปัญหาในด้านอาคารเรียน อย่างไรก็ตาม โรงเรียนจีนเหล่านี้จะตั้งอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางการติดต่อประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ จึงเกิดอย่างล่าช้า อย่างไรก็ตาม โรงเรียนจีนที่อยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางแสดงให้เห็นถึงชุมชนมีความยากจนชาวบ้านประสบปัญหาในการดำเนินชีวิต จนทำให้ชุมชนไม่มีรายได้ที่เพียงพอในการบริจาคให้โรงเรียนจีนเพื่อการดูแลและพัฒนาอาคารสถานที่

ภาพ 1 ห้องเรียนของโรงเรียนจีนในพื้นที่บนดอยสูงจังหวัดเชียงใหม่

ภาพ 2 อาคารเรียนของโรงเรียนจีนในพื้นที่บนดอยสูงจังหวัดเชียงราย

4) ปัญหาของโรงเรียนจีนในด้านอุปกรณ์และสื่อในการเรียน ระยะแรกโรงเรียนจีนในพื้นที่บนดอยสูงในจังหวัดเชียงรายยังไม่ได้นำอุปกรณ์และสื่อมาใช้ในการเรียนการสอน เนื่องจากโรงเรียนจีนเหล่านี้อยู่ห่างไกลจากตัวเมือง คมนาคมไม่สะดวก โดยไม่มีสัญญาณเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตแบบสายและแบบไร้สาย จึงทำให้โรงเรียนจีนเหล่านี้ไม่สามารถใช้อุปกรณ์และสื่อแบบทันสมัย อีกทั้งยังโรงเรียนไม่มีงบประมาณที่เพียงพอในการจัดซื้ออุปกรณ์และสื่อในการเรียนการสอน

5) ปัญหาของโรงเรียนจีนในด้านงบประมาณ จากข้อมูลการศึกษาพบว่า โรงเรียนจีนไม่มีการสนับสนุนด้านการเงิน โรงเรียนไม่มีเงินเพียงพอที่จะจ่ายเงินเดือนให้กับครูและพนักงานทั่วไปของโรงเรียน จนกระทั่งทำให้โรงเรียนจีนอาจจะต้องปิดตัวลงเนื่องจากขาดการสนับสนุนทางการเงิน นอกจากนี้โรงเรียนจีนในพื้นที่บนดอยสูงในจังหวัดเชียงรายอยู่ห่างไกลจากตัวเมือง การคมนาคมไม่สะดวก อีกทั้งยังผู้นำชุมชนก็ไม่ได้ให้ความตระหนักและไม่ได้ให้ความสำคัญกับโรงเรียนจีนอีกด้วย

สรุป

หลังจากกระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2461 จึงมีการตั้งโรงเรียนจีนเกิดขึ้นในประเทศไทย สำหรับโรงเรียนจีนในพื้นที่บนดอยสูงในจังหวัดเชียงรายมีบทบาทความสำคัญในการพัฒนาสังคมเป็นอย่างมาก เนื่องจากโรงเรียนจีนบนดอยสูงเป็นสถานศึกษาที่ได้พัฒนาคุณภาพให้การดำเนินชีวิตให้แก่เยาวชนคนจีน โรงเรียนจีนเหล่านี้สามารถทำให้ลูกหลานมีโอกาสได้รับความรู้และทักษะอื่นตามควรเพื่อมีอนาคตที่ดี ซึ่งสถานศึกษาสอนภาษาจีนในหมู่บ้านนั้นย่อมเป็นสถานศึกษาที่สร้างบุคลากร และโรงเรียนจีนบนดอยสูงถือได้ว่าเป็นสถานที่ที่เผยแพร่วัฒนธรรมจีนให้กับลูกหลาน อย่างไรก็ตาม คนจีนรุ่นแรกที่อยู่พวยมายังประเทศไทยสิ่งแรกที่น่าถึงคือ การที่สร้าง

โรงเรียนสอนภาษาจีน เพื่อให้ลูกหลานได้มีโอกาสศึกษาทักษะต่าง ๆ เพื่อนำไปดำรงชีวิต แต่คนจีนรุ่นแรก ที่ก่อตั้งโรงเรียนมีความยากลำบากมาก เนื่องจากในยุคแรก ๆ ที่ก่อตั้งโรงเรียนภาษาจีนไม่มีเงินลงทุนซื้อหนังสือ หรือซื้ออุปกรณ์การเรียนการสอน หรือไม่มีเงินจ้างครูมาสอนหนังสือ

ในปัจจุบันสถานการณ์ทั้งภายใน ภายนอกชุมชนได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ที่ส่งผลต่อวิถีชีวิต และการพัฒนาของสังคมบดอบย เช่น สถานการณ์ของประเทศจีนที่ชั่วอำนาจทางการเมืองตลอดจนวิถีคิดของรัฐบาลภายใต้การนำหรือการเมืองของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเองกับความสัมพันธ์กับ รัฐบาลไต้หวันที่เคยมีอิทธิพลต่อชาวจีนและโรงเรียนจีนบดอบยสูง อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันโรงเรียนจีน ในชุมชนที่บริหารจัดการตนเอง โดยทุนของชุมชนที่เคยมีบทบาทในการพัฒนาเยาวชน ตลอดจนมีบทบาท ในการปลูกฝังความรู้และทักษะเพื่อการอ่านออกเขียนได้ ตลอดจนปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐานของความเป็นคนจีนในสังคมไทย จึงลดบทบาทลงจากเดิม สถานที่ของโรงเรียนเดิมเป็นแหล่งของการศึกษาหาความรู้ ดังนั้น จึงทำให้โรงเรียนจีนในเขตพื้นที่บดอบยสูงของจังหวัดเชียงรายมีอุปสรรคมากทั้งในด้านบุคลากร ด้านหลักสูตร ด้านอาคารและสถานที่ ด้านอุปกรณ์และสื่อในการเรียน และด้านงบประมาณ ซึ่งเป็นปัญหา และอุปสรรคที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนจีนบดอบยสูงทั้งทางด้านความรู้ ความสามารถและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งคนไทยเชื้อสายจีนยูนนานและคนไทยชาติพันธุ์อื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- โรงเรียนยูเฉียว. (2564). *ประวัติโรงเรียนยูเฉียว*. สืบค้นเมื่อ 4 มีนาคม 2566, จาก <https://www.yuchieo.ac.th/>
- โรงเรียนของฟ้าชินเชิงวณิชบำรุง. (2566). *ประวัติโรงเรียนโรงเรียนของฟ้าชินเชิงวณิชบำรุง*. สืบค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2566, จาก <https://chongfah2021.devcm.info/>
- ระวี สัจจโสภณ. (2562). *การศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานของโรงเรียนคริสต์และโรงเรียนจีนในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว*. รายงานวิจัยโครงการวิจัยสถาบันพระปกเกล้า, พ.ศ. 2562.
- องค์การบริหารส่วนตำบลโป่งงาม. (2566). *โรงเรียนเจียนหัววิทยาคม (โรงเรียนสอนภาษาจีน)*. สืบค้นเมื่อ 9 มีนาคม 2566, จาก <https://www.pong-ngam.go.th/gallery-detail.php?id=20>
- Zhang Wen. (2563). *วิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนยูนนาน บ้านทอดไทย ตำบลทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

- Yang Xinxin. (2560). ต้นทุนด้านการเงิน สังคม วัฒนธรรมกับการดำรงอยู่ของโรงเรียนจีน: กรณีศึกษาโรงเรียนจีนประเภทต่าง ๆ ในพื้นที่สูงของจังหวัดเชียงราย. *วารสารจีนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 10(2), 275–294.
- Yang Xinxin. (2561). พัฒนาการเรียนการสอนภาษาจีนในจังหวัดเชียงรายภายใต้อิทธิพลของสถานการณ์ระดับภูมิภาคและระดับระหว่างประเทศ ช่วงปี ค.ศ. 1954–2004. *วารสารจีนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 11(2), 120–144.